Из фондов Российской национальной библиотеки

NAŽAJEV, IBRIJEV.

NOXČIŅ ILLIŠ.

ZORBU TUXITURG
NOXČIŅ SIERLO OTDEL.

118/26

Тип-Лит. Чеченск. газеты „Серло"
г. Грозный 0 0 0 1923 г.

Из фондов Российской национальной библиотеки

Чеч.
3 -463

NAŽAJEV, IBRIJEV.

Г...Л...Р...
1927

NOXČIJŅ ILLIŠ.

ZORBU TUXITURG
NOXČIJŅ SIERLO OTDEL.

Из фондов Российской национальной библиотеки

Типо-Лит. Чеченск. газеты «Серло»
г. Грозный. ооо 1926 г.

Окрлито 16. Тираж 1500.

Из фондов Российской национальной библиотеки

Tarqočuŋ khentiŋ illi.

Ša viezaŋ ca välla märšiŋ stag va vina,
Valal vocču va xenaǵ dex nenax va välla,
Valal vocču va xenaǵ nisarxojx va välla,
Valal vocču va xenaǵ jürtaxa va välla,
Šieŋ ǵalxarču naxa jürtax valar magiči,
Ša jürtax veli bax tarqočuŋ va khant.

—: „Qharyanax bi'narig bezi duj xüjla saŋ,
Cu Gix čoǵ va velaǵ tiešamiŋ va dottagh
Lacaza ca yie-qa qu mälxiŋ düninaǵ",
Boxuš välla vieara bax qu nana va Gix ču.

Voghuš ša qečira bax qu Gixxojŋ khentiš thie,
— „Assalam yalajkum va Gixxojŋ kura khentij!
Die dikaŋ šuŋ dojla qöllinču vajŋ Dala".
Boxuš thie hötti bax tarqočuŋ va khanat.

— „Yalajkum va salam mexkiŋ vocuŋ va ǵaša!
Ǵo laaŋ lielij tieǵ? Ǵo taraŋ lielij tieǵ?"
Boxuš xiettaŋ bevli tav hara Gixxojŋ va khentij.

— „Ša laaŋ ma vara, ša taraŋ ma vara:
Ša viezaŋ ca välla märšiŋ stag vira ša,
Valal vocču va xenaǵ dex nenax veli ša,
Valal vocču va xenaǵ nisarxojx veli ša,
Valal vocču va xenaǵ jürtaxa veli ša.
Qhoryanax va bi'narg beziŋ duj bara saŋ:

Из фондов Российской национальной библиотеки

Qu Gix čoχ́ va velaχ́ tiešamiŋ dottagha
Lacazaŋ ca yie-ma bi'narg duj bara saŋ".—
Boxuš lieŋ veli bax tarqočuŋ cχ́a khanat.

Thaqqa lieŋ bevli bax har Gixxojŋ va khentij:
— „Jarabbi cχ́a Deli, haj tarqočuŋ khanat!
Aχ́ löxuŋ dottagha šäšlaχ́ vuj tie χ́una?
Txolaχ́ dottagha χ́ašt vacaχ́, Žieročuŋ khant vara
Tiešamiŋ ša voluš qu nana va Gix čoχ́;
Šäš vügur vu χ́o-ma Žieročuŋ khant volču
I dottagha laca aχ́ tarqočuŋ va khanat!"
Oluš bevlla baxara bax i Gixxojŋ va khentij.
— „Assalam yalajkum Žieročuŋ va khanat!
Die dika dojla χ́aŋ qöllinču vajŋ Dala!"
Oluš salam va della šäš üthi hitti bax.

Thaqqa lieŋ veli bax Žieročuŋ va khanat:
— „Yalajkum va salam, doghila šu marša!
Šu laaŋ duj tieša? Šu taraŋ duj tieša?"
— „Šäš laaŋ ma dara, šäš taraŋ ma dara".
Boxuš dicaŋ höttira tarqočuŋ va khanat;
— „Ilahi jarabbij Žieročuŋ va khanat!
Ša viezaŋ ca välla märšiŋ stag vira ša,
Valal vocču va xenaχ́ dex nenax velira ša,
Valal vocču va xenaχ́ nisarxojx velira ša,
Valal vocču va xenaχ́ jürtaxa velira ša,
Jürtaχ́ bolču va naxa jürtax valar magiči.
Bi'narg duj bara šieŋ cu Deliŋ qhoryanax:
Qu Gix čoχ́ va velaχ́ tiešamiŋ dottagha.
Lacaza ca yieŋ-qa bi'narg duj bara saŋ,
Ša voghuš ma qečir qu Gixxojŋ khentiš thie.
Qu Gixxojŋ khentiša dikiŋ khant χ́o vicira,
Qu Gixxojŋ khentiša tiešamiŋ χ́o vicira,
Dottagha χ́o lacaŋ χ́o volču vieara ša".
Boxuš dicaŋ höttira bax tarqočuŋ va khanat:
— „Ilahi jarabbi Žieročuŋ va khanat,
Saŋ diexar du χ́ögi as boxurg aχ́a daχ́".

Из фондов Российской национальной библиотеки

Thaqqa lieŋ veli bax Žieročuŋ va khanat:
— „Ӽo laxa vossal ӽo dikiču dinara,
Qieram bac vajšinna vajŋ Deliŋ bocurig.
Daaŋ du vajšinna borduxaŋ va dilxa,
Malaŋ du vajšinna bos sinaŋ va malar".
Boxuš ču vigira bax tarqočuŋ va khanat.

Diŋ parghat bäqqira bax tarqočuŋ qu khentiŋ,
Sa qhieraŋ xiira bax cӼabosa ši naqhost.
Büsina xaŋ jälči qu nana va Gix čoӼ
Meciču va čönna va Ӽeniŋ daina,
Gorgaču körtana va malar malina,
Nabarna vižira bax cӼabosa ši naqhost.

Attaču mettira, büsinax xaŋ jälči,
Büsinaŋ qo daqha dällačul va thäӼa,
Ša ӼaIa iqqi bax Žieročuŋ va khanat.

— „Ӽo parghat xilalaӼ attaču qu mettaӼ,
Khezig ghulluq dara saŋ cu Terkal va diӼaӼ".
Oluš kadiŋ kiečbira bax šieŋ žima rasxaŋ diŋ.

Ša kadiŋ kiečvelira Žieročuŋ va khanat,
Čal deriŋ va gierzaš šieŋ ghodux dixkina,
Diŋ xävziš va xilla, ša Ӽävziš thie velir,
BuӼ bojnaču va pop thie daj küri va sana.
Nüru čoӼ tavella Žieračuŋ va khanat,
Ša välla vaxara bax cu Terkal va diӼa.

Ša vöduš qečira bax cu sienču Terka thie,
— „ Assalam yalajkum haj lilul sina Terk!
Šiena-ma doghic ӽo meci borz va xilla,
Duqu voghu va älla tiešna biexk bieŋ dac Ӽaŋ,
Ca voghuš va yiči biexk boqquŋ dacic Ӽaŋ,
Ca voghu va ӼuIa ša sanna va Ӽaša.

Из фондов Российской национальной библиотеки

Cu ẋärsiŋ müžgiša cu ẋöxiŋ kiemanca,
Cu nožuŋ pisakcaŋ miel xalaŋ iethado
Ẋo lilul sinaŋ Terk cu Deliŋ mostughša.
Ša attaŋ iethor ẋo šieŋ dinaŋ thenišca".
Oluš ču qössira bax šieŋ žimaŋ rasxaŋ diŋ;
Terk purxal va dathoš ša diẋa velira bax.

Terkaca va bolču küsiču örzulaẋ
Qhujŋ qholu va dina diŋ ẋulmie lačqhina,
Voqquŋ qhu va xilla ša ẋulmie lečqhira bax.

Semiŋ la düghira bax ghebirtojŋ riemanij,
Cu šijtta va yünca, cu šijtta žyälica,
Jažaŋ ara jelira bax ghebirtojŋ khaj riema.

Ša dina veli bax Žieročuŋ va khanat,
Dinara qevdina tolluŋ ghurq bäqqina,
Ša ẋalxa jierzi bax ghebirtojŋ va riema.

Ẋalxara va düẋig šajŋ jürtaẋ va doluš,
Thäẋara va düẋig Terkaca va doluš,
Ša cheẋi virzi bax Žieročuŋ va khanat.

Ša düẋil jiea bax qu khentiŋ va baba,
— „Ša jala ẋaŋ Delay, šieŋ Žima va khanat!
Semiŋ la doghalaẋ ša alaŋ jollučüngi:
Ẋox doluŋ va ieẋ biexk vajŋ Dala lörila,
Sisarleriču va busa vajŋ düẋil oti čoẋ
Aẋ jiezaš jalinču ẋaŋ mierziču jiezargana,
Siel mierzaŋ ẋaŋ dottagha sisarleriču va busa,
Ẋaram xili va ẋuna saŋ žimi va khanat!".
Boxuš lieŋ jeli bax khant vina va baba.

Ša jürtiŋ va bajšna riema ša dya jieqhna
Ša cheẋa vieara bax Žieročuŋ va khanat,
Vöduš ču veli bax cu düẋil otina.

— „Assalam yalajkum šieŋ jamart dottagha!
Ẋo vižij ma yilla attaču va mettaẋ!

Из фондов Российской национальной библиотеки

Ẋaram xili boxic ẋo mierzaču jiezarna,
Hinca lataŋ viezic vajša šieŋ jamart dottagha.
Ẋajŋ lataŋ dog delaẋ ẋo xilaŋ ma vieza
Sosonaŋ va merieẋ tarqočuŋ va khanat".
Älla parghat velira bax Žieročuŋ va khanat
Jöxnaču va busa tarqočuŋ qu khantie.
Ša ẋala iqqira bax tarqočuŋ va khanat,
Šieŋ docču va dagca ša kadiŋ kiečvelira,
Šieŋ docču va dagca diŋ kadiŋ kiečbira,
Ša ẋävziš ma vaxara Sosanaŋ cu merie.

Diermataŋ bargolca diŋ bažaŋ lällina,
Čergizijŋ jutqhu nür, ghevlinga tieyäjieš,
Čergizijŋ va verti daržoš thie tesina,
Nabarna viži bax tarqočuŋ va khanat.

Vie'na thie hötti bax Žieročuŋ va khanat,
— : „Assalam yalajkum šieŋ jamart dottagha!
Ẋo vižij ma yillal Sosanaŋ qu merieẋ,
Hinca lataŋ va vieza Sosanaŋ qu merieẋ".
Oluš thie höttira bax Žieročuŋ va khanat.

Thaqqa ẋala iqqira bax tarqočuŋ va khanat
— „Voghila ẋo marša šieŋ degiŋ dottagha!
Jarabbi cẋa Delay Žieročuŋ va khanat,
Aẋ huŋ die bax šiega jöxnaču qu busa?"

Thaqqa lieŋ velir bax Žieročuŋ va khanat:
— „Jarabbi cẋa Deli, šieŋ jamart dottagha,
Aẋ toxaŋ jieza šiena barh sonur ẋajŋ mažar".
Boxuš lieŋ veli bax Žieročuŋ va khanat.

Thaqqa ẋala iqqira bax tarqočuŋ va khanat,
Jesiŋ garma tüxira bax Žieročuŋ khantana,
Xarc xilla jisi bax barh sonur va mažar.

— „Ma vala daqhaza tarqočuŋ va khanat,
Xarc hunda xili tieẋa barh sonur ẋaŋ mažar?".

Из фондов Российской национальной библиотеки

— „Šieŋ dagie ẋöžuš ju barh sonur šieŋ mažar,
Hinca aẋ toxa va šiena barh sonur ẋajŋ mažar“.
Boxuš dya höttira tarqočuŋ va khanat.

Ša mažar tüxi bax Žieročuŋ va khanta.
Dog locuš jeli bax tarqočuŋ khantana,
Ša valaŋ vüžira bax sinaŋ daš va kiraẋ.

Thaqqa cheẋi virzira bax Žieročuŋ va khanat,
Thie ghiertaš xili bax tarqočuŋ khantana
Čo meciŋ berzaloj, jöxnaču va busa.

— „Da vella jisa šu čo meciŋ berzaloj,
Mierzaŋ daar xilinca šieŋ ieldar va dieghax“.
Boxuš kierčaŋ velira Sosanaŋ va merieẋ.

Moẋ choghu va töxna qajqina thie valira
Tarqočuŋ qu khanta, Žieročuŋ va khanat.
— „La dughuš sacal ẋo šieŋ degiŋ dottagha!
Biexk günaẋ dacic saŋ Žieročuŋ va khanat:
Sisarleriču cu busa vajŋ düẋil oti čoẋ,
Ẋo vina ẋaŋ baba dilxiŋ dog xoütuš,
Šiena ču ma jieara Žieročuŋ va khanat,
Ša vuxu ma qhäxkira ẋo vinču ẋaŋ babiex.
Šollughu dagara xaitira ẋo vinču va babas,
Ẋaŋ babiex qitira šieŋ isxariŋ čöiŋ tham.
Delixa vojlu ša, va ẋoxa vojlu ša,
Ẋaŋ babiex šieŋ qietta isxariŋ čöiŋ tham
Saŋ türca bäqqina i yülluš va bacaẋ!“—
Boxuš lieŋ veli bax tarqočuŋ va khanat,
Žieročuŋ qu khantie Sosanaŋ va merieẋ

—Šie docču va dagca ša cheẋi virzira bax;
Ša düẋil jieara bax qu khentiŋ va nana,
— „Ša jalaŋ ẋaŋ Delay, šieŋ žimaŋ va khanat!
Mülxu tüli šüšinnax šieŋ žimaŋ va khanat?“
Boxuš lieŋ jeli bax khant vina va baba.

Из фондов Белорусской национальной библиотеки

Thaqqa lieŋ velira bax Žieročuŋ va khanat:
—„Jarabbi cχa Dela, ša vina šieŋ baba!
Šieŋ degiŋ dottagha—tarqočuŋ va khanat,
Vina voghuš veci ša, ša vina va baba".
Boxuš lieŋ velira bax ša vinču babiga.

I xazaŋ va xietta ša xielxajeli bax,
Khant vina va baba, döxnaču va dinaχ.
Šieŋ docču va dagca ozina däqqir bax,
Düttaca šok jietta chie gorgaŋ bolat tur,
Ša töxna bäqqira bax šieŋ babiŋ va korta.

Thaqqa ojla ji baxara Žieročuŋ va khanta,
Cu neqhiŋ boxulla šieŋ dina bolaraχ:
—„Jarabbi cχa Deli, so qöllina saŋ Deli!
Ša jiezaš jalina šieŋ merzaŋ va jiezar,
Tarqočuŋ va khanat vina voghila va xaaχ,
Byärgiex xi qačina büqhuču xottulaχ,
Va jölxuš karor ju sil mierzaŋ šieŋ jiezar;
I tarqočuŋ va khanat vinila ca xaaχ,
Šieŋ mierzaŋ va jiezar mälxiŋ nur va xilla,
Va jöluš karor ju taxanleriču qu dinaχ".
Boxuš cha qečira bax Žieročuŋ va khanat

Šiena jölxuš karira bax šieŋ mierzaŋ va jiezar,
Büqhuču xottulaχ byärgiex xi qačina.
—„Xo hunda jölxu tieχa šieŋ mierzaŋ va jiezar?
Huŋ bala bu tieχa šortaču χaŋ kiraχ?".

Thaqqa lieŋ jeli bax qüniŋ merzaŋ va jiezar:
— „Bala bu šieŋ kiraχ, ghajgha ju šieŋ körtieχ,
Semiŋ la doghalaχ ša dicaŋ jollu χögi".
Boxuš lieŋ jelira bax qüniŋ merzaŋ va jiezar:

—„Sisarleriču cu busa vajŋ düχil oti čoχ,
Sil mierzaŋ χaŋ dottagha—tarqočuŋ khantana,
Dilxiŋ dog xoütuš ču jaxara va cunna,

Из фондов Российской национальной библиотеки

Ša vuxu ma ghörtira xo vinču babina,
Sil merzaŋ xaŋ dottagha—tarqočuŋ va khanat.
Šollughu dagara xaitira xo vinču va babas;
Xaŋ babiex ma qitira tarqočuŋ va khentiŋ
Isxariŋ čöiŋ tham, Žieročuŋ va khanat,
Delaxa jojla ša, va xoxa jojla ša!
Šieŋ cunax va qietta isxariŋ čöiŋ tham,
Tarqočuŋ va khanta šieŋ türca bäqqina,
Qu düxil oti čox i yülluš va bacax.
Bala beci va suna hara düni miel dozu
Ghajgha jeci va suna düninara va jälči"—
Boxuš lieŋ jelira bax qüniŋ merzaŋ va jiezarg.

Thaqqa ču veli bax cu düxil otina
Žieročuŋ va khanat döxnaču va dinax,
Šiena yülluš karira bax isxariŋ čöiŋ tham
Tarqočuŋ va khanta šieŋ türca bäqqina.

Thaqqa lieŋ veli bax merzaču jiezargie
Žieročuŋ va khanat çu düxil oti čox:
—„Šiena xaram jojla xo qöllinču vajŋ Dala!
Naxana xanal xo jojla qöllinču vajŋ Dala!".
Boxuš čexka xädira bax Sosanaŋ va merie.

Gonax xizaŋ velira bax tarqočuŋ khantana
Žieročuŋ va khanat döxnaču va dinax:
„Tiešna biexk xili xuna qu mälxiŋ Düninax,
Ša vala xaŋ Delay, tarqočuŋ va khanat,
Delaxa vojla ša, va xoxa vojla ša,
Xox disna hara düni qiŋ löxuŋ va delax".
Boxuš valaŋ vüžira bax ša šiena va töxna,

Vavšiex duqu xirčina šäš vella dya velira
Sosanaŋ va merieх cxa bossa ši naqhost.

Изображение Российской национальной библиотеки

Oburg Zelimxanaŋ illi.

Arieška doxk dölči arieinaš va idoš,
Daqqhaška doxk dölči va daqqhaš cöstuš,
Nanas vina va vaša—šieŋ töpax tarvina,
Ša lielaŋ visira bax Xaračojŋ Zelimxa.

Va saraẋ sürinca, buzuču malxaca,
Lamanaŋ basoškaẋ popux buqh va töxna,
Korta keri va qöẋuš ojla jaŋ xiira bax:
— „Ilahi jarabbi qöllina saŋ Dela!
Arieška doxk dölči arienaš va idoš
Daqqhaška doxk dölči va daqqhaš va cöstuš
Nanas vina va vaša qu töpax tarvina
Ša maccalc duur tieẋ malx qietaŋ ẋo düni?“
Boxuš ojla jaŋ ma xiira xaračojŋ Zelimxa

Ẋävzina ša vaxara cu yäržiču va ẋiexa
Böxna chizaš ma karira šieŋ kigiŋ va dözul,
— „Ša vala šuŋ Delay, šieŋ kigiŋ va dözul!
Šu idorg xili-qa šieŋ dinaŋ buqha thieẋ,
Šu chizaŋ ma bisi yäržiču qu ẋiexaẋ“.
Boxuš kadiŋ gulbira bax barzo khezi va sana,
Šieŋ kigiŋ va dözul, xaračojŋ Zelimxas.

— „Daqhaza ma jala šieŋ ẋomsur ẋo jiezar,
Aẋ kadiŋ kiečbielaẋ šieŋ žiminŋ rasxaŋ diŋ,
Palkonag va sana ša činieẋ kiečlur vu“.
Boxuš kadiŋ kiečvelira xaračojŋ Zelimxa.

Diŋ ẋävziš va xilla ša täyiš thie xiira,
Buẋ bojnaču popu thie daj küri va sanna.
Nüri čoẋ tavella ša jüẋir lecira bax,
Ghizlarieẋa böduŋ nieqh xaračojŋ Zelimxas.

Из фондов Российской национальной библиотеки

Dünien thie va sierlo jalali va ẋalxa,
Vöduš ču iqqira bax Ghizlaraŋ bankina.
— „Assalam yalajkum va bankiŋ ẋäkimiš!
Ša della va salam cu Dala öcila!“
Boxuš čöẋa veli bax Ghizlaraŋ bankina.

— „Yalajkum va salam, voghila ẋo marša,
Činieẋ leqi šajŋ ẋäkim! Ẋo laaŋ lielij tieẋ:“
— „Ša laaŋ ma vie'na, ša taraŋ ma vie'na“
Oluš oẋa xiira bax xaračojŋ Zelimxa.

Daaraš hottadieš, malaraš hottadieš,
Sa qhieraŋ xevširа bax i bankiŋ va ẋäkmiš.
Kediš qidoŋ bevlira bax i bankiŋ va ẋäkmiš,
Jöxnaču va busa xaračojŋ Zelimxie.

— „Šuŋ malar va malaŋ ẋagvella vacic ša,
Šuŋ daar va daaŋ macvella vacic ša!
Boxuš lieŋ velira bax xarocajŋ Zelimxa,

I Deliŋ mostughij čeẋkaču malaro
leginćul va thäẋa ša ẋala iqqira bax,
— „ As hinca qhüsur šüca, haj qhorzuŋ ẋaqarčij“.
Boxuš jaj-aŋ jolira bax i qhorzuŋ ẋaqarčij.

Inalla va verig inalliex voxina,
Cigaẋ epsir va verig šieŋ činax voxina,
Bankina thie täyira dog majra Zelimxa.

Ša parghat düzir bax šieŋ güržijŋ va tälsiš,
Paččaẋaŋ axčanax, dog majraču Zelimxas;
Šiena ma tav virzira bax vaxnaču navqhara.

Voghuš ša qečira bax yäržiču va ẋiexa,
Va chizaš karira bax šieŋ kigiŋ va dözul:
— „Ša vala šuŋ Delay, šieŋ kigiŋ va dözul,
Šu idorg xiliqa šieŋ dinaŋ va buqh thieẋ,
Šu chizaŋ ma bisi yäržiču qu ẋiexaẋ“,

Из фондов Российской национальной библиотеки

Älla kadiŋ gulbira bax barzo khezi va sana,
Xaračojŋ Zelimxas šieŋ kigiŋ va dözul

„Hinca daj-aŋ alsam du paččaxaŋ hara axča".
Älla oxa döxki bax i bankiŋ va axča.
Paččaxaŋ axčanca üš parghat va bäxna,
Šolghu lielaŋ vaxara bax, dog majraŋ Zelimxa;
Thaqqa läcna valira bax cxa qheniŋ inalla.

— „Jarabbij cxa Deli šieŋ merzaŋ va jiezar!
Vieŋ mostugh va viezax mostughu vu xuna;
Vacoŋ laj va viezax vacoŋ laj vu xuna
Vacaviel ax delxi sij xamij va docuš".
Oluš dya velira bax šieŋ merziču jiezargie
I qhorzuŋ inalla xaračojŋ Zelimxas.

Ghali juqqhie binču bulvaraŋ cu navqax
Paččaxa alapa luŋ sij doluŋ xäkimiš
Sa qhieraŋ ca bütuš jisarna va qöxuš,
Šieŋ degiŋ majrulla, šieŋ dinaŋ kurulla,
Barh sonur mažar top besniera va löcuš
Nüsulla va jiettaš, ša lielaŋ visira bax
Oburig Zelimxa qu mälxiŋ düninax.

Ma dala vaj khentij vavšiex biezam va bajna,
Ma dala vaj khentij vavšiex tiešam va bajna.

Из фондов Российской национальной библиотеки

Bilarbij bäččiŋ illi.

Büsinax ši daqha dya dälliču xeraχ,
Büsi qozlughču deqhe jirzinču xenaχ,
Jürtiŋ urumaška vüluš moχ biettaŋ velira Bilarbij bäčči:

— „Šu dišij ma yaxkal haj lürtiŋ khenatij
Patarna va xoti duqhdella ma dödu,
Bacana va ari šienjella ma jödu,
Almazaš lavzuču almaziŋ bierdaškaχ,
Ceriŋ khorniš lavzu xaŋ höttina ma jödu.
Masaraš laazuču masariŋ bierdaškaχ,
Kigiŋ masarš lavzu xaŋ höttina ma jödu.
Šaraχ quzza joghuču yäržiču qaa busa
Khentij ižonna öxu xaŋ dya jaxaŋ jollu,
Borz cχogulna tieba xaŋ dya jalaŋ jollu“,
Boxuš moχ biettaŋ velira bax Bilarbij va bäčči.

Cu khentiŋ dikulla, doj kičï xilarna,
Šäš vavšax ma qitira i jürtiŋ khentij
Siedarčašlaχ ša qhiesta čuxču χer va sana,
Khentišlaχ va qhiestaš diŋ χalxa va boxuš,
Khentišca vaxaŋ ma velira Bilarbij va bäčči.

Cu bäččiex byärg qitira qheniču Dadiŋ va khentiŋ;
Ša čexka ma χädira šieŋ dada va volču —
— „Thie xanaŋ lo suna goš yäržiŋ siri diŋ,
Thie juxaŋ lo suna χajŋ özdiŋ va bedir,
Juqhux diexkaŋ lo suna tiešamiŋ χajŋ gierzaš,
Ša vaxaŋ ma vollu jürtarču khentišca
Cu Terkal va diχa saŋ qheniŋ va dada“;

Из фондов российской национальной библиотеки

— „Goš yäržiŋ šieŋ gila ẋo siecol ca xilla,
Tiešamiŋ šieŋ gierzaš ẋo liestol ca xilla,
Özdiŋ joluŋ šieŋ bedir ẋo juxal ca xilla,
Ẋo vaxal va xilči šiena xuur du-ẋuna,
Ẋo vaxal ca xilla saŋ Žimiŋ va khanat“—
Boxuš lieŋ va välči šieŋ qheniŋ va dada.

Ša čexka ẋädira bax šieŋ baba va jolču,—
— „Jarabbi cẋa Deli, ša vina šieŋ baba!
Aẋ šiena iecalaẋ gheli dillina va khudul;
Khudulca iecalaẋ i chestiŋ va čami,
Delax duj bii ša pẋöxana ca vaxaŋ
Zudberišca va qhüsuš xi qieẋaza ca yieŋ-qa“.

Thaqqa lieŋ ma jelira khant vina va baba
Qheniču dadiga döxnaču šieŋ dagca:—
— „Thie xaaŋ lo qunna cẋa jobuŋ alaša,
Juqhux diexkaŋ lo qunna tiešam bocuŋ va gierzaš,
Thie juxaŋ lo qunna özdiŋ jocuŋ va bedir,
Nisarxojx ieẋ xietta ša yuxu voghur vu“—
Boxuš lieŋ ša jälči khant vina va baba.

Thie xaaŋ jelira bax cẋa jobuŋ alaša,
Juqhux diexkaŋ delira bax tiešam bocuŋ i gierzaš,
Thie juxaŋ jelira bax özdiŋ jocuŋ va bedir
Qheniču cu dadas šieŋ žimču va khantie,
Ša thäẋa velira bax i žimiŋ va khanat,
Ša thäẋa ma qiira cu jürtirču khentišna
Khentiša doj xöxkuču majdanaŋ cu araẋ.

: „Assalam yalajkum Bilarbij va bäčči!
Ẋuna öšij cẋana delẋi honcana deqhišxo?
Ẋuna öšij cẋana delẋi ša kadiŋ žimaxo,
Arra-aghor va valaŋ mostughijŋ qu araẋ?“
Boxuš thie ma höttira qheniču dadiŋ khant.

Thaqqa lieŋ ma velira Bilarbij va bäčči
Khentiša doj xöxkuču majdanaŋ cu araẋ:—

Из фондов Российской национальной библиотеки

— „Khielχarču alašica jobu ma vu χo,
Juqhuxarču gierzašca tiešamiŋ vac χo,
Thieraču bedirna özdiŋ ma vac χo,
Ca öšu šiena-ma honcana deqhišxo,
Vuxu vaxaŋ vieza χo vieanču cu navqha“—
Boxuš lieŋ va välči Bilarbij i bäčči.

Thaqqa lieŋ velira bax qheniču dadiŋ khant:
— „Ma χiži velira χo šieŋ jobuŋ alašie,
Ma χiži velira χo šieŋ juqhuxarču gierzaška,
Ma χiži velira χo thieraču barzaqhie.
Χo χäži velir-qa kirarču šieŋ dagie“—
Boxuš cheχi virzira bax qheniču dadiŋ khant:
lethaču dagana qhajlax küg va tieyoš,
Bojnaču buqhuna kuj bukur va tüttuš.

Ojlana bolaraχ ša cheχi virzira bax;
Voghuš düχil qitira bax Idalal va bäčči,—
— „Assalam yalajkum qheniču dadiŋ khant!
Khentij honcana va öxuš χo cheχi ma öxu“
Boxuš dicaŋ va välči Idalal i bäčči,
Thaqqa lieŋ velira bax qheniču dadiŋ khant:
— „Bilarbij cu bäččas gierzašca tiešmiŋ vac älla,
Ša vuxu ma χažira Idalal haj bäčči“.

— „Jella jala i Delay, cunax bäčči va vinarg,
Naxana ari javzitinarg ša bäčči ma vara.
Khentij lieloŋ yaminarg ša bäčči ma vara.
Ša cunna bütur bu i jürtiŋ va khenitij,
Ša šiena χo vütur qheniču dadiŋ khant“,—
Älla vuxu valira bax qheniču dadiŋ khant.

Šäšši' vöduš ma qečira Bilarbij bäčči volču
Khentiša doj xöxkuču majdanaŋ cu ara,—
— „Assalam yalajkum Bilarbij va bäčči!“

— „Yalajkum va salam Idalal va bäčči!
Ša navqhara duxu üxütu i jürtiŋ va beriš,

Из фондов Российской национальной библиотеки

Aẋ duxu hunda qülu Idalal va bäčči?“
Boxuš lieŋ va välči Bilarbij i bäčči
Thaqqa lieŋ velira bax Idalal hara bäčči:—

— „Jelli jala ẋo Delay, bäčči jocuŋ va bäčči,
Ẋox bäčči va vinarg ša kẖanat ma vara.
Naxana ari javzitinarg ša кhanat ma vara,
Kẖentij lielaŋ yaminarg ša bäčči ma vara.
Ša ẋuna bütur bu i jürtiŋ va khentij
Ša šiena valina hara žimiŋ va khanat“
Boxuš jistie ma velira Idalal va bäčči.

Thaqqa moẋ biettaŋ velira bax Bilarbij va bäčči:
— „Šu čexka kiečlolaš haj jürtiŋ khenatij!
Diŋ ẋalxa bällačunna boččulla du šuna!“

Doj xaxkaŋ baxara bax cẋabossaŋ va khentij,
Carna thäẋa vaxara bax qheniču dadiŋ khant;
Baxana dya qečira jillinču cu mettie.

Thaqqa lieŋ bevlira bax cẋabossaŋ va khentij:
— „Doj doluŋ va khentij doj xaxkaŋ baxkarax,
Diŋ bocuŋ hara khanat mịči vie'na?“ va boxuš.

Doj xäxki baxara cẋabossaŋ khentiša,
Ša thäẋa xäxkira baẋ qu žimču va khanta;
Ša vöduš sẋa licira i kegiŋ va khentij,
— „Assalam yalajkum haj kegiŋ va khentij!
Šu doghur ma deci dikiŋ doj miel doghuŋ“.

Šieŋ jobuŋ alaša ẋalxa ša va jälla,
Kẖentijŋ boččulla ma däqqir qu žimču va khanta.
Dujniš baaŋ hittira bax i kegiŋ va khentij:—
— „Dadiŋ khant šajca voluš honcie doghur dac“, boxuš.

Bordanaŋ khajŋ kiexat ša jazdaŋ xiira bax,
Bilarbij i bäčči, cu chieču šeqhinca,
Cu marghal phelgišca khajŋ kiexat lavzadieš.

Из фонда Российской национальной библиотеки

Khentiš juqha vaxara bax Bilarbij i bäčči,
Ӽäqqina thie vaxara cu žimču khantana:—
—„Hoqqul bolču khentišlaӼ ӼoI byo buluš khant vac šieŋ
Ӽo vaxaŋ ma vieza Bölkuzur cu ghala“
Boxuš dya qavdira bax i jorux khajŋ kiexat.

Thaqqa lieŋ vülira bax qheniču dadiŋ khant:
—„Šiena-ma devzi Ӽärkiš docuŋ hara jozu,
Ša vaxaŋ ma vödu ӼunaBölkuzur cu ghala,
Juxu voghur vu älla ca vödu Bilarbij haj bäčči!“
Boxuš vaxaŋ velira bax Bölkuzur cu ghala.

Ša vöduš ma qečira ghalmaqojŋ ghamarška,
Voghuš düӼil qitira bax ghalmaqojŋ Äqtimir:—
— „Assalam yalajkum haj dadiŋ žimiŋ khant!
Ӽo laaŋ va lielij? Ӽo taraŋ va lielij?“.
Boxuš lieŋ va välči ghalmaqojŋ Äqtimir,

— „Yalajkum va salam ghalmaqojŋ Äqtimir!
Š laaŋ ca liela, ša taraŋ ca liela.
Ša vaxaŋ ma vödu ezir berij va vaxči,
Bye vuxu ca voghuču Bölkuzur cu ghala;
Bye berij va vaxči, cӼa’ vuxu ca voghuču
Bölkuzur cu ghala; döxnaču qu dinaӼ.
Occul lüriŋ va doluŋ Sajdaqiŋ i giečoš,
Dicitaŋ volluŋ ša thäӼarču thäӼienie—
„Qheniču dadiŋ khanta marša däxna va boxuš“,
Boxuš lieŋ va välči qheniču dadiŋ khaut.

Thaqqa lieŋ velira bax ghalmaqojŋ Äqtimir—
—„Vaxaŋ-ma vödu Ӽo, vaxči vuxu voghur vac“.—
— „Vaxaza amal dac“ älla ču tili baxara
Širvanaŋ cu kullax qheniču dadiŋ khant,

Dünien thie možuŋ malx qietalie va Ӽalxa,
Ša vöduš ma qečira Bölkuzur cu ghala.
Ӽävzina ma vaxara palkongaŋ cu ghopu:—

Из фондов Российской национальной библиотеки

— „Assalam yalajkum haj ghaliŋ palkonig!“.
Boxuš ču qavdira tav jorux khajŋ i kiexat.

I jorux khajŋ kiexat ša diešna va välči,
Thaqqa lieŋ vülira bax i ghaliŋ palkonig—
— „Ja Rabbij cʼxa Deli, haj noxčijŋ žimiŋ khanat,
Tiglaxula va valaŋ themiš xaŋ dacaric,
Xo muxu veli tiexa Sajdaqiŋ cu giečiex?“
Boxuš lieŋ va välči i ghaliŋ palkonig.

Thaqqa lieŋ velira bax qheniču dadiŋ khant—
—: „Cxa baba jara saŋ sol sav amal va docuš,
Buqh thie jazdaj sxa lo šiega i jorux khajŋ kiexat;
So vierzaŋ ma vollu vieanču cu navqha“—
Boxuš lieŋ va välči qheniču dadiŋ khant.

Thaqqa sxa delira bax i bambiŋ khajŋ kiexat,
Qu žimču va khantie cu ghaliŋ palkonga;
Ša cheхi ma virzira i dadiŋ žimiŋ khanat.
Daxkal düqhiŋ va orcu šiena thäxa va doluš,
Ša vaxana ma qečira sajdaqiŋ giečoška.

Cigax khielonna secira bax i žimiŋ va khanat,
Doghuš thie ma qečira daxkal düqhiŋ i orcu;
Thaqqa thom bolira bax cu žimču va khanta.

Yürinna bolina thom dielqhanga va bälči,
Dielqhanna bolina thom süringa lestiči,
Dog locuš top qietta, tasaluš vüžira bax;
Thaqqa duxu ma dirzira daxkal düqhiŋ i orcu.
Ša cxalxa visira bax i žimiŋ va khanat.

Cunna orcux ma qiira ldalal va bäčči:
— „Assalam yalajkum čevniš deqhila jojla xaŋ!“
— „Yalajkum va salam xo marša voghila!“
Boxuš salam icira bax cu žimču va khanta.

— „Tiešam šajca va bocuŋ tiešam bocuŋ va giezzaš“
Tiešam bocuš üš xilla ca visnila xaitalaẋ.
Aẋ šiena va jella i jobuŋ alaša,
Cüniŋ jadar va iešna ca visnila xaitalaẋ.
Saŋ diexar du ẋögi Idalal va bäčči—
Saŋ qheniču dadiga, bedir özdiŋ jac älla,
Jürtirču khentiša so šajx dya qhastavar,
Aẋ cüngi xaitalaẋ Idalal va bäčči.
Aẋ šiena ca jella i özdiŋ va bedir,
Ruzbanaŋ mäždigie va qöẋuš joxajie alalaẋ“
Boxuš lina i välči ša cheẋi virzira bax
Idalal va bäčči bexiču cu navqha.

Ša vöduš sẋa lecira Bilarbij i bäčči,
Idalal cu bäččis bexičų cu navqhaẋ;
Voghuš düẋil qitira bax i qheniŋ va dada.

— „Assalam yalajkum Bilarbij va bäčči!
Ẋo vöduš ẋöca vara šieŋ žimiŋ va khanat,“
Boxuš lina va välči i qheniŋ va dada.

Thaqqa lieŋ velira bax Bilarbij va bäčči—
— „Šiena-ma ca xaa ẋaŋ žimiŋ va khanat,
Vina yülluš xir veci ghebirtojŋ cu araẋ“
Boxuš lieŋ va välči Bilarbij i bäčči.

Thaqqa lieŋ velira bax Idalal hara bäčči
Qheniču dadiga ghebirtojŋ cu araẋ—
„Ẋaŋ žimču khantana tiešna biexk va binarg
Bilarbij bäčči veci haj qheniŋ va dada,“
Boxuš korta bäqqira Idalal cu bäččis
Bilarbij cu bäččiŋ ghebirtojŋ cu araẋ.

Šolghuŋ lieŋ ma velira Idalal i bäčči
Qheniču dadiga ghebirtojŋ cu araẋ—
— „Cẋa amalt dira šiega ẋaŋ žimču va khanta:
Šiena aẋa va jella i jobuŋ alaša,
Cüniŋ jadar va iešna ša ca visnila xaitar;

Из фондов Российской национальной библиотеки

Tiešam šajca bac älla aǿ šiena della gierzaš
Tiešam cärgaǿ ca xilla ša ca visnila xaitar;
Aǿ šiena va jella özdiŋ jocuŋ va bedir,
Üš özdiŋ jac älla, lielaču khentiša
Ša šajxa qhastira alar ghebirtojŋ cu araǿ" —
Boxuš dya dalxira bax qheniču dadiga,
Idalal cu bäččis ghebirtojŋ cu araǿ.

Dicina ša välči qheniču dadiga
Ša vuxu ǿädira bax sajdaqiŋ giečoška.
Vöduš ša thie qečira cu dadiŋ khantana,
— „Assalam yalajkum haj dadiŋ žimiŋ khant!
Čevniš deqhila jolda ǿaŋ qöllinču vajŋ Dala!"
Boxuš lieŋ va välči Idalal i bäčči.

Thaqqa lieŋ velir bax qheniču dadiŋ khant. —
— „Aǿ aj-ij vaqqa ša šieŋ žimču va din thie",
Boxuš lieŋ va välči qheniču dadiŋ khant,
Aj-ina dina väqqi bax Idalal qu bäččis:
Šäšši' vola ma veli cu Yändiŋ va lam thie.

Vöduš dya qeči bax ču Yändiŋ va loma;
Sa duyaŋ seci bax cu Yändiŋ va lomaǿ,
Paččaǿa šiena jajtina i Örsijŋ baqh turmal
Cu ätto byärgica besniera va löcuš,
Nieqh larbaŋ xii bax cǿabossaŋ ši naqhost.

Cu navqha ara jeli bax cǿa chöqhuŋ va riema,
Aqa berazloj va sanna šäš vavšax va lietaš,
Berziŋ khezij va sanna šajŋ boqhij chizajieš.

Šäš-šimma ǿalxa jierzi bax i chöqhuŋ va riema,
Cu tolluŋ ghurqaca jutqhuču šakarca;
Šäšši' cheǿi virzi bax cǿabossaŋ ši naqhost.

Vöduš cha qečir bax cǿabossaŋ ši naqhost,
Ǿävzina vaxa bax ruzbanaŋ mäždigie,
Qojquš thie guldi tav daj bocuŋ kegiŋ baj.

Из свободных фондов Российской национальной библиотеки

Nisonca nisjina qaž tesna ma jiqhira
Cu dikču šina kẖanta i chöqhuŋ va riema;
Thaqqa lieŋ veli bax i dikiŋ ši khanat
Miskiču cu naxie mäždigaŋ majdanaẋ—
— „Ojlanca jiqhira šäš i chöqhuŋ va riema,
Šaryaca nisjina qu mäždigaŋ majdanaẋ“,
Boxuš cheẋa ma virzira cẋabossaŋ ši naqhost.

Nanas dena ma volda jaẋ jocuŋ va khanat,
I viči ma qia cu dinaŋ dielqqhalalc,
Jaẋ jocču va khantal qaẋpaŋ joy ma tölu.

Из фондов Российской национальной библиотеки

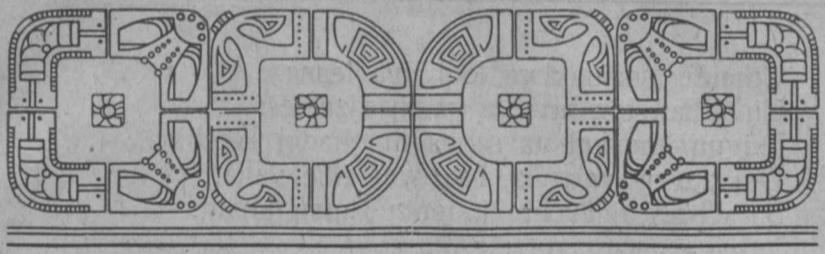

Neniŋ khentiŋ illi.

Va saraǽ sürinca, buluču bodunca,
Ǽešišna dinaču cu düǽil oti ču,
Šieŋ xanna atta mot va kŭgi billina,
Nabarna ma vižira i neniŋ žimaŋ khant.
Dagca jieš ojlanaš va šica siecajieš,
Sa xülünga ma velira i neniŋ žima khant.

Yürinna süpiŋ nax ghavttuču va xenaǽ,
Šieŋ ojla ma secira cu neniŋ va khentiŋ,
Vinarig vüsuču mostughijŋ va mexkaǽ,
Doqhux max böxuču cu pana va mexkaǽ.

Siŋ metti top qietta chieŋ eqi va sanna,
Thiǽa ši küg va töxna ša ǽala iqqina,
Čergizijŋ zudarša, cu ghümkijŋ zudarša,
Qhüsuš dina barzaqha šieŋ diegha dierzina,
Düǽil pienax va qozuŋ čal deriŋ va gierzaš,
Deliŋ cheriš va joxuš šieŋ juqhux va ǽierčoš,
Ǽävzina ma vülira cu xanniŋ božula.

Cu xanniŋ božlura i žimaŋ rasxaŋ diŋ,
Cu datuŋ dirstanca va üthi ozina,

Из фондов Российской национальной библиотеки

Ütharču gözinax va leqi dya tesna,
Cu üthaх gözinca va kadiŋ хizabieš,
Düguŋ nuskul va sanna diŋ kadiŋ kiečbina,
Diŋ хävziš va xilla, ša tüyaš thie välla,
Ša vaxaŋ kiečvelira i neniŋ žimaŋ khant.

Jölxuš ara ma jelira khant vina va nana,—
—„Ša jala хaŋ Delay, šieŋ žimaŋ va khanat,
Cu elijŋ stunašca qhamel daŋ ca ješi,
Cu jürtiŋ žieošca ša jitaŋ vollu хo.
Cu elijŋ stunašca oхa xaaŋ ca ješi,
Cu jürtiŋ хättarška ša xaoŋ vollu хo.
Ma gho-хa cхana Delхa, vinarig vüsuču,
Doqhux max böxuču cu pana va mexka“—.

—„Ca vödu ša baba, vinarig vüsuču,
Ca vödu ša baba, doqhux max böxoču.
Da vella boüla šieŋ rasxaŋ žimaŋ diŋ,
Šalxa jucuš jinaču juthquču šiedana,
Pie biettaš bu xietic šieŋ žimaŋ rasxaŋ diŋ;
Neqhiš dya-sхa qhästiču garmanaŋ va ara,
Diŋ yamoŋ vödu ša, ša vina va baba“,
Oluš nanas ber sanna šieŋ nana yiexina,
Jürtaxa ma velira i neniŋ žimaŋ khant.

Byärg tuxuš ma xilira dölxuču neqhiška;
Byärgo bevziš thie balira Tierka thie böduŋ nieqh.
Viedan—Ghala böduŋ nieqh palkongo va sanna,
Kulubie böduŋ nieqh epsiro va sanna,
Ša jüхir leci tav Tierka thie böduŋ nieqh.

—„Büsinaŋ nab jocuš, va dinaх tiem bocuš,
Qo dienna qäbna ša хo žimaŋ rasxaŋ diŋ.
Aх hinca qhisalaх lečinca va idar,
Aх hinca qhisalaх lömica va lielxar“,
Oluš jutqhuču šiedaca qo'maza čavxina,
Urx tosuš ma biti šieŋ žimaŋ rasxaŋ diŋ.

Изд. ФГБУ Российской национальной библиотеки

Jilbizaŋ va maxo neqhiŋ čaŋ va sanna,
Vadina qössi tav rasxaču va dino,
Döduču Tierka thie hara neniŋ va khanat.

—„Assalam yaljkum bos sinaŋ butuŋ Tierk!
Duqu voghu va alij biexk ma billa va šiena,
Naggax̌ bie ca voghuš žimaŋ x̌aša vu ša-ma;
Cu ghümkijŋ eširieх̌ va ghierghaš döduŋ Tierk,
Eliŋ stuŋ bolarax̌ va siettaš döduŋ Tierk,
X̌o dücu va xezči khentišna ma möttu:
X̌äx̌mičo va sanna va khentij lücuš du".

Lamanax oх̌a dälči arie ma juŋ däržiŋ Tierk,
Cu x̌öxuŋ kiemanca, cu nožuŋ pisigca,
Cu ghalaghazaqičo nücqhul a dathoŋ Tierk,
Šieŋ dinaŋ bergiša va čexkiŋ čiexadieš,
Šieŋ dinaŋ va neqo va purxul iethadieš,
Ša dix̌a veli tav i neniŋ cx̌alxa khant.

Nieqh bexiŋ va xilla, die docuŋ va xilla,
Büsi thie va jie'na, ša cx̌alxa va xilla,
Tierkaca va bolču küsiču ierzala,
Büsi jaqqaŋ seci tav i neniŋ žimaŋ khant:
Qhüša qholu va sanna diŋ qhajla lačqhina,
Qholu kerax̌ qhu sanna ša qhajla lečqhina.

Dieana ma xilira i Deliŋ xazaŋ sa.
I Deliŋ dašoŋ malx qietaču va xenax̌,
Örsiša va jina i jözuŋ va turmal,
Sonu-sonu va joxuš ghali ču hittajieš,
Turmala x̌iežaŋ ma xiira ghebirtojŋ va ghala.

X̌alxa yuj va bocuš, thäx̌a daj va bocuš,
Ara löxkuš jajra tav ghebirtojŋ va riema.
Diŋ x̌ävziš va xilla, ša täyiš thie välla,
X̌enipaŋ šältinca tolluŋ ghurq bäqqina,
Šieŋ dinaŋ qesir thieх̌ tolluŋ ghurq va chanbieš,
Jutqhuču šiedaca rasxaŋ diŋ čavxina,

Из фондов Российской государственной библиотеки

Ša gonax ẋävzi tav ghebirtojŋ riemina.

Ji'sonie va vŭluš moẋ choghu va diettaš,
Cu tolluŋ ghurquca jutqhuču šakarca,
Ša ẋalxa jierzi tav ghebirtojŋ va riema,
Cu neniŋ va khanta bexiču va navqha.

Cu Tierkaŋ örzulaẋ va yüri va larjaŋ,
Ša vie'na voni tav cẋa ghalaghazaqi;
Sirlaŋ byärg ma qitira qu neniŋ va khantax,
Moẋ choghu ma tüxira mattaxa xadaro,
Ghebirtojŋ va ghala jöxnaču cu yura:

—„ Ẋo parghat ma yiel ẋo, haj ghaliŋ palkonig!
Riema läxkina ma vödu i noxčijŋ cẋalxa khant".
Boxuš lieŋ va välči i ghalaghazaqi,
Jietta joli ma boxu cu ghaliŋ va Kilsaš.

Dölla doxk va sanna ẋalxa elij va boluš,
Ẋöquŋ darc va sanna thäẋa eskir va doluš,
Eskiral va ẋalxa palkonig va voluš,
Dieana qii tav ghebirtojŋ va orcu.

Ša qajqaŋ veli tav cu ghaliŋ palkonig:
—„Ẋo idaŋ ma ida haj noxčijŋ cẋlxa khant!
Šieŋ bujnara idarax ẋo valaŋ ca vollu",
Boxuš qajqaŋ va välči i ghaliŋ palkonig,
Neqhax nacqhara ẋavzina va riema sacina,
Leqiču dinara ša laxa vössi tav,
Šieŋ gierziex ka diettaš i neniŋ žimiŋ khant.

Cu sienču va baj thie yäržiŋ verti va tesna,
Yäržiču vertin thie khajŋ javlaq dillina,
Va khajču javlaq thie morsuŋ molxu döxkina,
Örsiŋ kiepaẋ qhilina i ghirmiŋ sinaŋ daš,
Ša šiena va ullo va alsam dillina,
Ša thamna kiečveli i neniŋ žimaŋ khamt.

Vie'na lula vössi tav i ghaliŋ palkonig,
Cu neniŋ va khatie moχ oluš qajqi tav i ghaliŋ palkonig:
— „Aχ šieca ma qhisa šieŋ cheniŋ va däxnij,
Šieŋ riema vu tasij χo vadij valaχa,
Döduču Tierkaxa va neniŋ cχalxa khant,
Ša märšiŋ vütur χo haj neniŋ žimaŋ khant“,
Boxuš lieŋ va välči i ghaliŋ palkonig;—

—„Lamanaŋ va leči khorniešna ižunna,
Tierkaca va oχa va lielaŋ va die'či,
Tierkaŋ ajman thieχ liela i naqa šüraŋ bad,
Themišca tayina, myarašca qhevlina,
Khorniešna ižunna ša iecna va dedči,

Ajmanaŋ pχidiš va juuŋ i deriŋ va darta,
Šiena thäχa va jälči ša tosuš jajnij χuna,
Yäržiču lečino i naqa šüraŋ va bad“?
Boxuš lietaŋ vüli tav i neniŋ cχalxa khant:
Laramza jällačo šišši cχana vožavieš,
Dog qüuš töxnačo qoqqa cχana vožavieš.

Thaqqa lietaŋ büli tav i Deliŋ mostughij:
Dölla doxk va sanna molxunaŋ khur kierčoš,
Diettaŋ darc va sanna sinaŋ daš va diettaš.

Cu sienču va došna xavxa xa va χizoš,
Dutqhuču tarrašna va beliš χizajieš,
Ša cχalxa visi tav cu xalču va thamieχ.

I Deliŋ mostughij šäš duqu va xilla,
I neniŋ cχalxa khant ša cχa' bie ca xilla,
Molxunaŋ sinaŋ khur stiglaŋ marxa va xilla,
Thie tieyaŋ va bölla byärgiš ču χävzina,
I ghirmiŋ sinaŋ daš va kiraχ dazdella,
Cu sienču va dašo ätto ghogh va dojna,
Dojnaču ghoghana mažar top va lüzuš,
Šieŋ dieghax merziŋ sa va dalaŋ χävzina,

Из фондов Российской национальной библиотеки

Dünienaŋ va kira ghiliŋ byärg va ɤiežoš,
Dagca jieš ojlanaš va sica siecajieš,
Tierkaca va bolču cu leqču va ierzax,
Nisaŋ khentij tarbella moɤ oluš qajqira
Cu noxčijŋ khentiška i neniŋ žimaŋ khant:
— „Honcana ara va büluŋ i noxčijŋ kuraŋ khentij,
Qu Tierkaŋ giečieška qočuŋ xaŋ xilliera.

Ɤalxara va kogaš bajŋ ɤala va üuš,
Šieŋ turpal ghoghaš thie va jeziŋ va tieyaš,
Cu decijŋ dažarie cu yüniŋ šakarie,
Semiŋ la va düghuŋ gilaŋ borz va sanna,
Šieŋ turpal ghoghaš thie ya veziŋ va tieyaš,
La düghuš vara tav i Mäɤtiŋ Idaraz.

Moɤ oluš qajqi tav i Mäɤtiŋ Idaraz:
— „Ja Rabbi cɤa Delay, haj neniŋ va khanat!
Ɤo voxaza va velaɤ, ɤo voxaŋ ma voxa,
Qiera valaza va velaɤ ɤo qiera ma lolaɤ,
Thie qoču va ɤuna tham yäržiŋ va leči".

I boxuš veli tav rasxaču va dina:
Jutqhuču šiedaca rasxaŋ diŋ čiexabieš,
Cu dinaŋ dükulla va degiŋ mojrulla,
Vaxana iqqi tav i Mäɤtiŋ Idaraz cu xalču va thamie.

— „Assalam yaljkum haj neniŋ žimaŋ khant!
Čevniš deqhila jolda ɤaŋ qöllinču va Dala,
Themiŋ ka jolda ɤaŋ nicqh bolču va Dala;
Ɤo jüstux valal ɤo qu xalču thamiera,
Ɤaŋ dieghax xillaraš ca vissal čevniš ju,
Ɤalxa Deli väqqina, thäɤa ša höttina,
Šieŋ küga qačor ša hara yäržiŋ ɤaqarčij",
Boxuš lieŋ va välči i Mäɤtiŋ Idaraz,—
Thaqqa lieŋ ma vülira hara neniŋ žimaŋ khant:

— „Ɤo sanna voluŋ khant va thamieɤ va lättiš,
Ša sanna voluŋ khant sa čoɤ dina va voluš,

Из фондов Российской национальной библиотеки

Thamna jüstux muxu socur vu haj Mäxtiŋ Idaraz"?
Boxuš juqhu ma virzi i neniŋ žimaŋ khant.

Šäš lietaŋ veli tav i nisiŋ ši naqhost:
Xalxašxa nisvellarg dannaša va kiegvieš,
Ullošxa nisvellarg tarrašca va cöstuš,
Tobu-tobu va jolču mažaraš va jiettaš.
Doluš popuŋ gha sanna i lüstiŋ va eskir,
Jis qietta gha sanna va dožoŋ doli tav,
Charna chie jaxanču qu dikču šina khanta.

Duqh laqa va välla gorga korta va xizoš,
Šakarca tamaš bira cu ghaliŋ palkonga:
— „Miel duqu dara-qa paččaxaŋ khajŋ eskir,
Js qietta gha sanna va dožna ghieldeli.
Miel khezig vara qa i noxčijŋ ši khanat,
Va vožaŋ ca tügu qu xalču va thamiex",
Boxuš tamaša va biči cu ghaliŋ palkonga
Čas dieš thie hötti tav cxa qhorzuŋ va epsir:—

— „Ax tamaš ma bielax haj ghaliŋ palkonag,
Xalxa Deli väqqina, thäxa šäšši' höttina,
Šäš lietaš ma vu qa i tajna ši khanat.
Vaj xanal jaŋ jieza vešiŋ cheniŋ va riema,
Cu dikču šina khantana haj ghaliŋ palkonig.
Körtax zie ma tuxu paččaxaŋ eskirna,
Dya xažal cxana Delxa, va deqhij goj xuna"?
Boxuš lieŋ va välči i qhorzuŋ va epsir—

Dästina va gierzaš baj thie oxa dexkina,
Mašarna qajqira i ghaliŋ palkonig:
— „Šüšinna xanal jolda šieŋ cheniŋ va riema.
Qöllinču cxana Delxa, va dikiŋ ši khanat,
Ša xanal ji šuna šieŋ cheniŋ va riema,
Lüriŋ liecna va giečieš va märšiŋ du šuna,"
Oluš ma virzira i ghaliŋ palkonig,
Vie'naču va navqha šieŋ khajču eskirca.

Из фондов Российской национальной библиотеки

Tierk diχa va dütuš šäš šiχa veli tav,
I dikiŋ ši khanat cu chenču riemanca,
Thaqqa lieŋ vüli tav i neniŋ žimiŋ khant:
— „ Ja Rabbi cχa Delay, va Mäχtiŋ Idaraz!
Hara riema cha jigči hara χöci va jieqhaŋ,
Da vaša vacic šieŋ vexiču va jürtaχ.
Šiena doghuŋ va daqha mäždigie va digij,
Daj bocuŋ ghiliŋ baj mäždigie va guldaj,
Cu bajšna dieqhalaχ cu jürtiŋ majdanaχ;
Cχa ghuluq du šieŋ ma šina reghi va juqqhieχ,
Boxuš dya qhästi tav i neniŋ žimiŋ khant.

Ša üxuš qeči tav i neniŋ žimiŋ khant,
Šina reghi va juqqhie büsinaŋ va kiraχ;
Leqiču dinara ša laχa vössina,
Šieŋ žimaŋ rasxaŋ din urx uzuš bixkina,
Chie jašina bediriš baj thie jaqhoŋ tisina,
Šal šiliŋ va gierzaš va ullo dexkina,
Ša valaŋ vüži tav i neniŋ žimaŋ khant.

Ša tisaŋ veli tav šieŋ turpul mežinaš,
Va qajqaŋ veli tav qöllinču va Delie:
—„Yalamat ja Rabbi so qöllina saŋ Deli,
Ša valaŋ va tüsuŋ hara turpul mežinaš,
Tayina va savcoŋ šieŋ nana jelar-qa.
Cu sienču va dašo daqhinaču legišna,
Cqha Tierkaŋ buχ maloŋ Mäχtiŋ Idarz velar-qa.
Šieŋ valaŋ va hüttuŋ hara yäržiŋ ši byärig,
Ša vella hottalie cqha sirlaŋ byärg toxaŋ,
Šieŋ dagna va jiezna dadiŋ joy jelar-qa“,
Oluš qajqaŋ va välči i neniŋ žimiŋ khant,
I xeziš vara tav cχa kadiŋ va beri.

I beri vödani cu khentiŋ va jürti,
Siel čexkiŋ ma qečira i kadiŋ va beri,
I žimiŋ va khanat vexiču va jürti.

Ruzbanaŋ mäždigieχ va riema sacina,

Из фондов Российской национальной библиотеки

Daj bocuŋ ghiliŋ baj mäždigie guldina,
Riema jöqhuš vara tav i Mäxtiŋ Idaraz,
Gulbella bara tav i jürtiŋ kuraŋ khentij.

— „Assalam yaljkum haj jürtiŋ kuraŋ khentij!“
Oluš lieŋ ma velira i kadiŋ va beri,—
— „Yalakum va salam haj kadiŋ va beri!
Dicaxa ax šajna xazaza va xabar“,
Oluš thie gulbelir i jürtiŋ kuraŋ khentij.

— „Semiŋ la doghalaš va jürtiŋ kuraŋ khentij,
Ša dücur du šuna xazaza va xabar“,
Oluš lieŋ ma velira i kadiŋ va beri:

— „Cxa khanat ma vara šina reghi va juqqhiex,
Šieŋ žimaŋ rasxaŋ diŋ urx uzuš bixkina,
Chie jašina bediriš jaqhoŋ baj thie tisina,
Šal šiliŋ va gierzaš ullošxa dexkina,
Šieŋ turpul mežinaš ša valaŋ va tüsuš.
— „Yalamat ja Rabbi so qöllina saŋ Deli:
Ša valaŋ va tüsuŋ šieŋ turpal mežinaš,
Tayina va savcoŋ šieŋ nana jelar-qa.
Cu sienču va dašo daqhinaču legišna,
Cqha Tierkaŋ bux maloŋ Mäxtiŋ ldarz velar-qa.
Šieŋ valaŋ höttina hara yäržiŋ ši byärig,
Ša vella hottalie cqha sirlaŋ byärg toxaŋ,
Šieŋ dagna va jiezna dadiŋ joy jelar-qa“,
Boxuš qojquš ma vara i neniŋ žimaŋ khant.

Berzaloj duqu xülu šina reghi va juqqhiex,
Berziŋ daar xir du-qa cu žimču va khantax.
Dieghaxa merziŋ sa qhastalie vac tieša,
Cunna orcux va valaŋ dog xuuš cxa vaša?“
Boxuš qajqaŋ va välči i dinaŋ va beri,
Khentišlax ca xili dog xuuš va vaša,
Cunna orcux va valaŋ döxnaču va dinax.

Ši' vavšax miel qiettačux khant vücila va xöžuš,

La dügһuš lielaču ƙhant vinču va nanna,
I beri lüŋ xezira döxnaču va dinaƛ.

Yam sanna va liestaš, doxk sanna va tieyaš,
Doghunxa va jölxuš ša cheƛa ma jirzira,
Ƙhant vina va nana jöxnaču ojlanca.

Jaxana ma qečira jöxnaču husumie,
Txevniš ƙhiel ma jilxira ƙhant vina va nana:
— „Šieŋ ƙhanat ƙhiel ƛizina šieŋ ƙhentiŋ va txevniš,
Hinca latta va šajna meliŋ ladar va öguš;
Qiŋ ƙhiel ƛizar vac šuna šieŋ žimiŋ va ƙhanat".

Ša üthaƛ ma jilxira ƙhant vina va nana:
—„Šieŋ žimču va ƙhanta rasxaŋ diŋ ƛizina,
Ƛo šüriŋ va üthi da vella xila ƛo;
Hinca latta va ƛajna ƛüniŋ ƛoti va xilij,
Qiŋ lavzor bac ƛuna šieŋ zimču va ƙhanta",
Boxuš jölxuš ƛävzi tav ƙhant vina va nana.

Ƙörtara va javlaq ša juqhux dixkina,
Ƛalxa tƛamda va vocuš, ullo naqhost va vocuš,
Ša jölxuš ma ƛädira ƙhant vina va nana,
Döxnaču va dinaƛ šina reghi va juqqhie.

Ša üxuš ma qečira ƙhant vina va nana,
Šina reghi va juqqie jöxnaču ojlanca,
Duqh laqa va jälči deriču čax chizaš,
Duqh leqču va jalči semiŋ la va dughuš,
La dieghaŋ ma jülira ƙhant vina va nana,
Šina reghi va juqqhieƛ kiraƛ chie va lietaš.

Ghiliŋ uzum ma xezira šina reghi va juqqhieƛ,
Ša jölxuš ma qajqira ƙhant vina va nana:
— „Ša jala ƛaŋ Delay, ša vina va ƙhanat,
Hara dara va ƛuna ša ƛöga dalxinarg,"
Oluš, jölxuš qajqiči ša vina va nana.

Thaqqa qajqaŋ ma vülira i neniŋ žimiŋ khant:
—„Šeriŋ šijtta va battaǵ ǵajŋ kiraǵ va qäbna,
Šijttulghuču va battaǵ cu Deliŋ purbanca,
Dünien ču väqqinču ǵajŋ žimiču ša khanatana
Cu anniŋ aganaǵ cu bambiŋ koxkuršca
Büsinaŋ nab jocuš, dinaǵ tiem va bocuš,
Šal šiliču va chienqhaǵ gora go va büghuš,
Ajǵa xalaŋ iǵina i ǵeniŋ khajŋ qača,
Ǵanal baj jierzaǵa jie'naču va navqha.

Dutqhuču tarraša voxulla cistina,
Cu sienču va dašo kegiraŋ kagvina,
Ǵajŋ žimaŋ va khanat va ǵajna va vajči,
Lalur dac va ǵöga ša vina va baba",
Oluš lieŋ va välči šieŋ žimaŋ va khanat.

Thaqqa jölxuš qajqi tav khant vina va nana:
— „Ša xala iǵina i ǵeniŋ khajŋ qača,
Cu ǵaqiŋ va šüriel ša ǵaram bi ǵuna,
Ǵajŋ dieghaŋ va byäri cqha ǵažaŋ ca jitaǵ".

— „Qhin thiera ca jälči ša vina va baba,
Vierzaŋ exirt dac šiena, thie jola va šiena",
Oluš lieŋ va välči šieŋ žimiŋ va khanat,
Ša sixiŋ thie jaxara khant vina va nana;
Pǵärsišca mor buzuš khant mara völlina,
Üxuču va chiena kučuŋ pǵoš va ǵierčoš,
Doghu sanna va jölxuš ša oǵa ma xiir

Thaqqa lieŋ ma vülira i neniŋ žimiŋ khant;
— „Dieghaxa merziŋ sa va qhastaŋ ghierta šieŋ,
Berziŋ daar xir du ǵox šieŋ dieghax sa qhastaǵ,
Berziloj duqu xülu šina reghi va juqqhieǵ,
Ǵo cheǵa jierzaǵa ša vina va nana".

— „Berziŋ daar xin daj—šiena dutqhuču šieŋ
dieghax,

Ӽaŋ dieghax sa qhastaӼ ca di'či huŋ dara,
Ӽol thäӼa hara düni ӼoҢ vinču Ӽaŋ babas?"
Boxuš lieŋ deli tav hara merziŋ ši naqhost.

Büsinaŋ adamaš dya tinačul thäӼa,
Borz üghi baxara šina reghi va juqqhieӼ;
Sav čhoghuŋ la düghira ughuču va barzie,
Qu neniŋ va khanta büsinaŋ va kiraӼ.

Thaqqa lieŋ ma jelira khant vina va nana:
— „Ma digha semiŋ la ughuču va barzie,
I sanna berzaloj duqu xüluš ju ӼuҢa,
Šina reghi va juqqhieӼ, ša vina khanat".

— „Jac ӼuҢa va babą i sanna joluŋ borz,
Vajši' va jocurig, šina reghi va juqqhieӼ;
SӼa qavdajiel šiega baqh ghirmiŋ va mažar",
Oluš kara va läcna baqh ghirmiŋ va mažar,
Ša mažar qössira šina reghi va juqqhie.

Vie'na sӼa iqqira i MäӼtiŋ Idaraz,
— „Assalam yalajkum haj neniŋ žimiŋ khant!
Čevniš deqhila jolda Ӽaŋ qöllinču va dala".

—„Yalajkum va salam va MäӼtiŋ Idaraz!
ӼoҢ marša voghila, ӼoҢ dalla vözila!
Vital aӼ ša tasij šina reghi va juqqhieӼ,
Jažaŋ purba dacara meciču barzana,
Šieŋ jutqhu va golaš dieghax sa qhastanza.
Malaŋ purba dacara bos yäržiču Ӽarghanna,
Šieŋ yärži ši byärig dieghax sa qhastanza".
Boxuš lieŋ va välči i neniŋ žimaŋ khant.
Thaqqa lieŋ velira i MäӼtiŋ Idaraz:

— „Delixa bi'narig beziŋ ḍuj bu šieŋ-ma,
Ӽaŋ dieghax sa qhastaӼ šieŋ dieghax sa qhastoŋ,
Šina reghi va juqqhieӼ; šieŋ merziŋ dottagha".
Oluš ullo laxvelir i MäӼtiŋ Idaraz,
Cu neniŋ khantana ša dogux va ӼizaŠ.

Из фондов российских национальных библиотеки

Dagaraŋ qhameliš vavšaška va dücuš,
Sa xiülunga ma veli i nisiŋ ši naqhost.
I Deliŋ dašoŋ malx qietaču va xenaƙ,
Kiraƙ secna yalašo va bagax yiettina,
Parghato va xilla ša khiegar xii tav,
I neniŋ žimiŋ khant, xazaču va dinaƙ.

Thaqqa lieŋ ma vüli i neniŋ žimiŋ khant:
— „Ca biezarijŋ va degniš ghielluŋ daj va-šiena,
Biezaraš va bieloŋ cheƙi gho va vajši',
Sƙa ozal cƙana Delƙa, haj Mäƙtiŋ Idaraz,
Šieŋ rasxaŋ žimaŋ diŋ; ša reziŋ vu ƙuna".

Cu Mäƙtiŋ Idarza diŋ ƙalxa hottina,
Oj-uš dina väqqi tav i neniŋ žimiŋ khant;
Nana thiƙa va xi'na, co belšiš va löcuš,
Gottuču nüri čoƙ va xalaŋ siecavieš,
Boghuš cha qeči tav i nisiŋ naqhostij.

Cu čevnijŋ xolulla va villaŋ ca tarluš,
Xavxaču va metti va xalaŋ villira,
Cu Mäƙtiŋ Idarza i neniŋ žimiŋ khant.
Ša xoržuš vali tav cu Mäƙtiŋ Idarza,
Qu neniŋ khantana i örsijŋ šijtta lor.
I baqqiŋ va löraš ghevlinga xavšina,
I kegiŋ va löraš kogaška xavšina,
Tiers-majmal türa thie deziŋ ka dillina,
Lieŋ vüluš thie höttira i Mäƙtiŋ Idaraz:

—„Delixa bi'narig beziŋ duj bu šieŋ-ma:
—„Aš lieloču loralliex qunna darba va xilaƙ,
Dünienaŋ va doxnux šuŋ dilxaŋ dog yaboŋ;
Aš lieloču loralliex molxu darba ca xüluš,
Qüniŋ valar va xilaƙ šu šijtannaŋ va kortoš,
Dieghaxa qhastina va lätti iegadaŋ".

Baqqiču löraša vüsur vac va boxuš,
Kegiču löraša vüsur vu va boxuš,

Из фондов Национальной библиотеки

Cu lörijŋ moqunca va dilxa iethadieš,
Bolataŋ morzughca siniŋ daš va doxuš,
Ša yülluš va voluš i neniŋ žimiŋ khant,
Töpiš jüluš xezira cu evliŋ va jistieǩ.

Siŋ metti top qietta chieŋ eqi va sanna,
Thiǩa ši küg va töxna ša ǩala iqqina,
Chinaŋ mäyyie va välla la dighaŋ höttira,
Jüluču töpaška i neniŋ žimiŋ khant.

Vie'na sǩa iqqira i Mäǩtiŋ Idaraz,—
— „Assalam yalajkum haj neniŋ žimiŋ khant!
Stienga la düghu aǩ düninaŋ va kiraǩ?“

Yalamat ja Rabbi va Mäǩtiŋ Idaraz,
Huŋ töpiš jara tieǩa evliŋ jistieǩ va jiriš?—
—„Zuda iecna va bölxuŋ Kuraŋ elij bu üš ma“,

—„Zuda iecna va bölxuŋ kuraŋ elij üš belaǩ,
Car jügurg ju ǩuna šieŋ dagna va jiezna
Vexiču dadiŋ joy haj Mäǩtiŋ Idaraz.“

Thaqqa lieŋ velira i Mäǩtiŋ Idaraz:
—„Dagara ša düčuš, dagara aǩ ca düčuš,
Qu xenie välla so va neniŋ žimiŋ khant.
Aǩ šiega ma dici ǩajŋ dagaǩ va derig.
Delixa bi'narig beziŋ duj bu šieŋ-ma:
I cara jügurig dadiŋ joy va jelaǩ,
Jäqqina jossajaŋ ǩo volču va bärččie“,
Oluš thäǩa ma tili i Mäǩtiŋ Idaraz.

Va vaxna qiira cu salojŋ va elijx,
Byärg tuxuš ma xilir düguču nuskulie;
Ghiliŋ yaš ma jajra siettaču pošta thieǩ,
Cu Mäǩtiŋ Idarzna vexiču dadiŋ joy.

Siettaču pošta thie joruŋ diŋ tieyabieš,
Qu joyie lieŋ veli I Mäǩtiŋ Idaraz:
— „Ǩo šiena thieǩ yirig siettaŋ pošt ma jara,

Ҳo iecna va bölxurš salojŋ elij ma bara,
Miel ghiliŋ yaš ju ҳo siettaču pošta thieҳ,
Ҳaŋ biezam va boluš cҳa a khant ca vüsij;
Jexiču va jürtaҳ va dadiŋ xaza joy"?
Oluš lieŋ velir tav i Mäҳtiŋ Idaraz.

Thaqqa lieŋ jülira vexiču dadiŋ joy:
—„Ҳuo doluŋ va ieҳ biexk Dala ša lörila.
Šieŋ dagna viezniera cu neniŋ žimiŋ khant.
Cu Tierkal va diҳa honcana vaxnačuҳ,
Dutqhuču tarraša voxulla cistina,
Cu sienču va dašo kegiraŋ kagvina,
Yülluš vu ma boxu i neniŋ žimiŋ khant".
Boxuš lieŋ jelira vexiču dadiŋ joy.

— „Ҳo luuš ҳo jodaҳ jigitaŋ vie'na ša,
Ca luuš ҳo jodaҳ ca jigitaŋ vie'na ša".
Oluš lieŋ va välči i Mäҳtiŋ Idaraz,
Poštara ma jössira vexiču dadiŋ joy.

Ša lietaŋ vülira i Mäҳtiŋ Idaraz:
Ҳalxašxa nisvellarg šieŋ dino va kagvieš,
Ullošxa nisvellarg šieŋ türo va costuš,
Tobu-tobu va jolču mažar top va jiettaš.

Šiena jülu xezira cu neniŋ khantana,
Idarzaŋ va mažar cu xalču va thamieҳ;
Qies-munda va lücuš, i neniŋ žimiŋ khant,
Ša dina velira dagna dar va vella.

Cu jajdaq gavraca, cҳalxaču türica,
Jerzinču töpaca ša orcux ma qiira,
I neniŋ žimiŋ khant cu xalču va thamie.

Šäš lietaŋ ma velir i nisiŋ ši naqhost.
Vieŋ viezarg va vina šiliŋ daqha va dina,
Va daqqaŋ diezačuŋ chieŋ chietta däqqina,
Šäš cheҳa virzira i dikiŋ ši khanat,
Vexiču dadiŋ joy šäššinca va joluš.

Из фонда Российской государственной библиотеки

Jäqqina jossira qu neniŋ khantana,
Çu xalču thamiera i dadiŋ xazaŋ joy;
Šäš ghiliŋ birzira i salojŋ va elij.

I örsijŋ va löraš šäš gavzaŋ x́ävsina,
Virzina ghättira i neniŋ žimiŋ khant,
Nanas dena ma varraŋ zie zulma va docuš.

Šäš baxaŋ xevširа i nisiŋ naqhostij,
Dagara va dücuš merziču biezamca,
Cu dadiŋ xazaŋ joy šajna thiex́ va lättaš.

Vajna daxar lolda-qa qöllinču va Dala,
Va noxčijŋ va khentij nisiču bartaca:
X́öquču va maxo ca biezam dya qöx́uš,
X́öquču va maxo va biezam thie qöx́uš.

Из фондов Российской национальной библиотеки

Zajtaŋ Šixmirziŋ illi.

Cu saraƙ sürinca, buluču bodunca,
Cu khajču ghavtalca, cƙalxaču türica,
Čo čexkiŋ čolu kuj byäštig thie tieyabieš,
Pƙöxuna laxvelir i Zajtaŋ Šixmirza;
Šiega nisiŋ va khentij šiena thie hittina.

Jilbizaŋ va maxo neqhiŋ čaŋ va sanna,
Rasxaču va dino ša čexkiŋ va idoš,
Vie'na thie höttira i kadiŋ va beri!
Cu saraƙ sürinca, Šixmirza va volču.

— „Assalam yalajkum haj Zajtaŋ Šixmirza!
Ƙo parghat ma yiel ƙo haj Zajtaŋ Šixmirza,
Qu jürtiŋ pƙöxunaƙ, ƙo märšiŋ va xietaš".

— „Yalajkum va salam haj kadiŋ va beri!
Huŋ xilla va vajna, ša parghat va ca yieŋ?".
Oluš lieŋ velir tav i Zajtaŋ Šixmirza.

Thaqqa lieŋ velira i kadiŋ va beri:
— „Ša vaxna vara ša gorgaču va ghala,
Va honcie byärg toxaŋ haj Zajtaŋ Šixmirza.
Ghaliŋ bertieƙ jillinču cu ghaliŋ majdanaƙ
Gomuŋ zurma va löquš khajŋ eskir va guldieš,

Jözuŋ votu va jiettaš epsiriš va gulbieš,
Šieŋ bagax vücurig Šixmirza ẋo voluš,
Ša kiečluš ma vu-qa i ghaliŋ palkonag.

— „Kerira valaŋ va volaẋ šiliŋ daqha dir du vaj,
Kerax i voghur vu. Jisar dina ẋor vaj i,
Ghiliŋ bo va sanna gorgaču va ghala.
Saraẋ ču lällinar yura karoŋ ca dütuš
Yura dya lällinar saraẋ cha daŋ ca dütuš,
Ghaliŋ jistie va valaŋ ghalghazaqi ca vütuš,
Majdana va jalaŋ metiška ca jütuš,
Adamaŋ chi müluŋ xiŋ chubdar va sanna,
Keristanaŋ chi müluŋ i Zajtaŋ Šixmirza,
Jisar dina vaẋar vaj gorgaču va ghala.

Xiŋ čheral va bašxa ša kera ca voghuŋ,
I Zajtaŋ Šixmirza va vina vaẋar vaj“,
Boxuš lieŋ ma veli i ghaliŋ palkonag.

Eskirax qhästira cẋa qhorzuŋ va epsir:
—„Dottagha vu baxara ẋo—Zajtaŋ Šixmirza,
Vadij vala va boxu qhorzuču epsiro,
Ẋaŋ go locu ma boxu duqu zama jalalie“.
Oluš lina va välči i kadiŋ va beri.

— „Malx bolču va dinaẋ yindaghax va qhiexkaš,
Qölinču va dinaẋ qiesarax va qhiexkaš,
Ẋomsur qobuš bu šieŋ-ma šieŋ žimaŋ rasxaŋ diŋ,
Ša i lur bu ẋuna bäqqinču qouna.

Malxal ẋalxa va qietaŋ i mälxiŋ zyänaraš,
Miel xazaŋ xülu-qa haj dinaŋ va beri.
Cul xazaŋ xir deci cu örsijŋ va dieghax,
Dutqhuŋ tur va diettaš ša cariex va lietaš“,
Oluš lieŋ velira i Zajtaŋ Šixmirza.

Из фондов Российской национальной библиотеки

Bäqqinču qouna rasxaŋ diŋ va bella,
Ša cheǽa vierzira i kadiŋ va beri;
Ša parghat velira i Zajtaŋ Šixmirza,
Vexiču husumieǽ šieŋ dagca ojla jieš.

Cu ärdiŋ byoghumca šüriŋ belš tižajieš,
Dölxuš thie hötti tav Šixmirziŋ khajŋ nuskul:
— „Ǽo Dala ma vaj-a va Zajtaŋ Šixmirza
Thamie hottaŋ vacic ǽaŋ duj bi'na dottagha.
Ǽo vadij valaǽa vexiču jürtira,
Qolxa go locu ǽaŋ txavsarču va busa".

Thaqqa lieŋ velira i Zajtaŋ Šixmirza:
— „Ša vadaŋ vina vac vinaču va nanas,
Ša lietaŋ qöllina qöllinču va Dala.
Ša lieču va dinaǽ valaŋ duj bi'na vu,
Šieŋ degiŋ dottagha i Žumiŋ Aqtola;
Orcux vala alaǽa šieŋ merziŋ va jiezar",
Oluš lieŋ va välči i Zajtaŋ Šixmirza,
Ša ǽädda jaxara Šixmirziŋ va jiezar,
Jöxnaču ojlanca Aqtola va volču:—

— „Yüri dikaŋ jolda ǽaŋ va Žumiŋ Aqtola!"
— „Ǽo duqu jexijla! Ǽo marša joghijla!
Ǽo laaŋ lielij ǽo—Šixmirziŋ va jiezar?"

— „Ša laaŋ ma liela, ša taraŋ ma liela,
Txavsarču va busa qolxa go ma locu,
Ǽaŋ ǽomiŋ dottaghčuŋ cu Zajtaŋ Šixmirziŋ.
Ša lieču va dinaǽ valaŋ duj bi'na vu,
Ǽo Žumiŋ Aqtola—šieŋ merziŋ dottagha,
Orcux vala boxu ǽö qanarču va dinaǽ,
Cu Zajtaŋ Šixmirzas cu xalču va thamie".
Oluš lieŋ va jälči Šixmirziŋ va jiezar.

Thaqqa lieŋ velira i Žumiŋ Aqtola:
— „Cǽa jierzar jara šieŋ sil duqu va jiezaš,
I jüguš ju šieŋ-ma ghebirtojŋ eliša,

Cunna orcux vaxaza ca volu alaẋa,
Qanarču va dinaẋ cu Zajtaŋ Šixmirzie".
Boxuš lieŋ va välči i Žumiŋ Aqtola,
Dog öghuz va daxna, bagax xazaŋ ša dücuš,
Ša juxu jirzira Šixmirziŋ va jiezar.

Kethaẋ düẋil ma qitir i qheniŋ va Žuma:
— „Ẋo marša joghulda Šixmirziŋ va jiezar!
Ẋo laaŋ lielarij? Ẋo taraŋ lielarij?".

— „Ša laaŋ lielara, ša taraŋ lielara, va qheniŋ va Žuma:
Qolxa go ma locu qanarču va dinaẋ,
Ẋaŋ khentiŋ dottaghčuŋ—cu Zajtaŋ Šixmirziŋ.
Ša lieču va dinaẋ valaŋ duj bi'naču,
Ẋaŋ žimču Aqtolie orcux vala va älla,
Jaitiniera ša cu Zajtaŋ Šixmirzas",
Oluš lieŋ va jälči Šixmirziŋ va jiezar,
Thaqqa lieŋ velira i qheniŋ va Žuma:

— „Huŋ eli ẋö Delẋa, Šixmirziŋ khajŋ nuskul!
Šieŋ žimču Aqtolas qöllinču cẋana Delẋa?".
Boxuš lieŋ va välči i qheniŋ va Žuma,
Thaqqa lieŋ jelira Šixmirziŋ va jiezar:
— „Jiezar jügu ma eli cu salojŋ eliša,
Qanarču va dinaẋ, ẋaŋ žimču Aqtolas".

Thaqqa lieŋ ma velir i qheniŋ va Žuma:
— „Ẋo jella jolulda šieŋ žimaŋ Aqtola;
Aqtola ẋo xülčul joy xili jelira šieŋ,
Cu joya va läcna jaẋ joluŋ dikiŋ khant,
Taxanarču va dinaẋ va orcux ghur vara,
Ẋöci bocuŋ va jüẋ-kkam va cünca xir bara.

Valaŋ qheniŋ vu ala ša—qheniŋ va Žuma,
Lataŋ qhona vu ala ša—qheniŋ va Žuma,
Ša voghur vu ala xalču thamie va orcux,
Qanarču va dinaẋ, cu Zajtaŋ Šixmirzie.

Из фондов Российской национальной библиотеки

Ma voxa alalaẋ cu Zajtaŋ Šixmirzie,
Qiera ma lo alalaẋ cu Zajtaŋ Šixmirzie",
Oluš cheẋa jierzira Šixmirziŋ va jiezar.

Jie'na cha qečira Šixmirziŋ va jiezar;
Xattar daŋ ma velir i Zajtaŋ Šixmirza:
— „Huŋ eli ẋö Delẋa, cu Žumiŋ Aqtolas?"

—„Jiezar jügu ma eli cu salojŋ eliša,
Cunna orcux vaxaza ca volu ma eli,
Qanarču va dinaẋ cu Žumiŋ Aqtolas.

Valaŋ qheniŋ vu eli qheniču va Žumas,
Lataŋ qhona vu eli qheniču va Žumas;
Ša voghur vu eli qu thamie va orcux.

Ma voxa eli ẋö qheniču va Žumas,
Ma qiera eli ẋö qheniču va Žumas,
Ša ẋizar vu eli cu thamieẋ va kadiŋ".
Oluš lieŋ va jälči šieŋ merziŋ va jiezar,
Thaqqa lieŋ vülira i Zajtaŋ Šixmirza:

—„Daqhaza ma vaqqa ẋo Žumiŋ Aqtola,
I merziŋ va jiezar ca xilči ca megiš,
Ẋo vujla xi'nieẋara ša šienig lur jara.
Ẋajŋčul irčiŋ jacara šieŋ xazaŋ va jiezar",
Boxuš parghat ma velir i Zajtaŋ Šixmirza.

Cu saraẋ sürinca buluču bodunca,
Nabarna vižira i Zajtaŋ Šixmirza,
Dagca jieš ojlanaš va sica siecajieš.

Dieana xilira i Deliŋ xazaŋ sa,
Korax ara ma ẋäžir i Zajtaŋ Šixmirza;
Go läcna ma karir cu Deliŋ mostughša.

Lieŋ veli baxara byäŋ ẋalxara palkonig:
—„Stigla valaŋ va stigal leqiŋ ju va ẋuna,

Из фондов Российской национальной библиотеки

Lättax volaŋ va latta butuŋ du va ẋuna.
Kerira valaŋ ẋo volaẋ šiliŋ daqha dir du ẋox,
Kerax ẋo voghur vu; jisar dina ẋor ša ẋo,
Gorgaču va ghala, haj Zajtaŋ Šixmirza!"

—„Ẋo jella jala ẋo byäŋ ẋalxara palkonag!
Stigla valaŋ va stigal mažar top ju šieŋ-ma,
Lättax volaŋ va myaraš bolat tur du šieŋ-ma.
Kera vaxaŋ vina vac ša vinču va nanas,
Ša lietaŋ qöllina qöllinču va Dala",
Oluš ara velira i Zajtaŋ Šixmirza.
Doghunca nur sanna dutqhuŋ tur liestadieš,
Ša lietaŋ ma vülir i Zajtaŋ Šixmirza.

Thaqqa lietaŋ ma bevlira i Deliŋ mostughij:
Dölla doxk va sanna molxunaŋ khur kierčoš
Diettaŋ doghu va sanna siniŋ daš va diettaš.

Themiŋ ghavgha xezi tav qheniču Žumina,
Ẋävzina vülira cu xanniŋ božula.
Cu datuŋ dürstinca diŋ üthi ozina,
Ütharču gözinax i leqi dya tesna.
Düguŋ nuskul va sanna rasxaŋ diŋ kiečbina,
Diŋ ẋävziš va xilla, ša täyaš thie välla,
Ša vaxaŋ kiečvelir i qheniŋ va Žuma.

Thaqqa lieŋ ma velir rasxaču va dinie:
— „Qaara bälči va sanna, ẋo qhonaŋ qhonlolaẋ,
Šijttara välči va sanna ša qhonlur vu ẋuna"
Oluš vola ma velir i qheniŋ va Žuma.

Borz sanna joruŋ diŋ va xalaŋ siecabieš,
Ša vaxna qečira cu xalču va thamie.
— „Assalam yalajkum haj Zajtaŋ Šixmirza!
Ghazot deqhila dolda ẋaŋ qöllinču va Dala.
Voxa-x ca vöxnij ẋo? Qiera-x ca vellij ẋo?
Ẋo voxaŋ ma voxa! Ẋo qiera ma lolaẋ!
Thie doghu va ẋuna tham yäržiŋ va leči".

Из фонда Российской национальной библиотеки

— „Yalajkum va salam va qheniŋ va Žuma!
Voxa-m ca vöxna ša, qiera-m ca vella ša,
Leči ẋo delaẋ-a, lečinaŋ va khorni,
Ša-a ju va ẋuna haj qheniŋ va Žuma.

Ma viea velir ẋo qu xalču va thamie,
Qietta čav lavr jac-qa qheniču ẋaŋ diegho“,
Oluš lieŋ va välči i Zajtaŋ Šixmirza.

Thaqqa lieŋ ma veli i qheniŋ va Žuma:
— „Ẋo jella jolila ẋo Zajtaŋ va khillo!
Huŋ alaŋ ghierta ẋo qheniču šieŋ dieghana.
Qietta čav dikiŋ lavr ju laŋ yeminču va diegho,
Thamna majraŋ xir vu-qa thom duqu va bajnar“,
Oluš lietaŋ vülir tav i dikiŋ ši khanat.

Doluš gha buc va sanna i lüstiŋ va eskir,
Jis qietta gha sanna dožinčul va thäẋa,
I ghirmiŋ siniŋ daš šajŋ kiraẋ dazdella,
Ca vissal va čevniš šajŋ doghmiex va xilla,
Juqqhiera qhästina šäš baj thie ma veli;
Cu baj thie ma vüži i dikiŋ ši khanat.

Thaqqa lieŋ ma veli i qheniŋ va Žuma:
— „Daqhaza ma vaqqa ẋo Zajtaŋ Šixmirza,
Ẋažaẋa cẋan-Delẋa cheẋara boghuču,
Butqhuču va navqha, voghuš vac va tieẋa
Šieŋ žimaŋ Aqtola, döxnaču va dinaẋ“,
Oluš lieŋ va välči i qheniŋ va Žuma.

Thiẋa ši küg va töxna ša ẋala iqqina,
Byärg tuxuš xilira i Zajtaŋ Šixmirza.
— „Daqhaza ma vala ẋo qheniŋ va Žuma!
Vajšinnax va lietaŋ paččaẋaŋ khajŋ eskir,
Šieŋ küga va qačoŋ xalaŋ xietaš vacara ša.
Yalamat duqu du vajšinna va doghuŋ,
Paččaẋaŋ khajŋ eskir bexiču va navqhaẋ“.

Thaqqa lieŋ velira i qheniŋ va Žuma:
— „ Voxaŋ ma voxalaẋ, ẋo qiera ma lolaẋ,
Taxanarču va dinaẋ haj Zajtaŋ Šixmirza.

Из фондов российской национальной библиотеки

Eskir dac va ẋuna vajšinna doghurig.
Voghuš bürsiŋ voghur vu šieŋ žimaŋ Aqtola,
I ẋuna va gurig Aqtola vu ẋuna,
Vajšinna va orcux va bürsiŋ va voghuš",
Oluš lieŋ va välči i qheniŋ va Žuma.

Vie'na sẋa iqqira i Žumiŋ Aqtola:
— „Assalam yalajkum haj Zajtaŋ Šixmirza!
Ghazot deqhila dolda ẋaŋ qöllinču va dala".

— „Yalajkum va salam va Žumiŋ Aqtola!
Ša vola va älči, ẋo vie'nieẋ ca megira?
I merziŋ va jiezar ca xilči ca megiš
Ẋo vujla xi'nieẋara ša šienig lur jara,
Ẋajčul irčiŋ jacara šieŋ merziŋ va jiezar".

Thaqqa lieŋ ma velir i Žumiŋ Aqtola:
— „Ma daxa aẋ šiexa thieẋ docuŋ va biexkaš,
Tamaš bac va ẋuna va Zajtaŋ Šixmirza,
Ẋo thamieẋ va xilar döxnaču va dinaẋ.
I noxčiŋ va khentij cu örsiŋ va thamieẋ,
Lieš yedil du ẋuna va Zajtaŋ Šixmirza",
Oluš thiex veli tav i Žumiŋ Aqtola.

Thaqqa thie hötti tav qheniču Žumina,
— „Assalam yalajkum šieŋ qheniŋ va Žuma!
Huŋ ẋal du va tieẋa qheniču ẋaŋ dieghieẋ?"

— „Yalajkum va salam šieŋ žimaŋ Aqtola!
Voŋ ẋal dac ẋuna šieŋ qheniču va dieghieẋ.
Aqtola ẋo xülčul joy xili jelir šieŋ,
Cu joya va läcna jaẋ joluŋ dikiŋ khant,
Döxnaču qu dinaẋ šieŋ vaša va xilla,
I huttur ma vara šiena juxxie va thamie".

— „Ma daxal aẋ šiexa thieẋ docuŋ va biexkaš,
Tamaš bac va ẋuna va qheniŋ va Žuma,
Ẋo thamieẋ va xilar döxnaču va dinaẋ.
Cu noxčiŋ qhonaxij, cu örsiŋ va thamieẋ,
Lieš yedil du ẋuna haj qheniŋ va Žuma".
Oluš lietaŋ velira i Žumiŋ Aqtola.

Из собрания Российской национальной библиотеки

Vedda valaŋ va völlarg ieqqina va locuš,
Lečqhina x̌ulvellarg qhajla vaxaŋ ca vütuš,
Šäš böxna x̌ävzira i Deliŋ mostughij.

Thaqqa qojkuš thie vali šieŋ žimaŋ Aqtola.
Qhamel daŋ ma vüli i qheniŋ va Žuma:
— „Dya qhastaŋ ma ghierta šieŋ dieghax merziŋ sa,
Dieghax sa qhästina byärgiŋ nur va dalij,
Baqqij gajta va šiena palkongaŋ va korta“,
Oluš lieŋ va välči i qheniŋ va Žuma.

Byärg tuxuš xilira i Žumiŋ Aqtola,
Cu Deliŋ mostughuška dagna dar va vella;
Cu juqqhiex́ ca vajra i ghaliŋ palkonag.

Juqqhiex́ cunna ma vajra cx́a qhorzuŋ va epsir,
Lieŋ vüluš thie vaxa i Žumiŋ Aqtola:
— „Sx́a jica ax́ šiega haj qhorzuŋ va epsir
I ghaliŋ palkonag virzina va agho.
Bilgil ca jicax́ haj qhorzuŋ va epsir,
Dutqhuču türica voxulla costur ša,
Cu sienču va došca kegira kagvier ša“.

Thaqqa lieŋ ma veli i qhorzuŋ va epsir:
— „Dutqhuču türica voxulla ax́ ciestax́,
Cu sienču va došca kegira ax́ kagvax́,
Ša veci va x̌una cu Zajtaŋ Šixmirziŋ,
Duj bi'na dottagha haj Žumiŋ Aqtola“,
Oluš vigna ma hotti qhorzuču epsiro,
I ghaliŋ palkonag vaxnaču va navqha.

Jutqhuču šiedaca rasxaŋ diŋ čiexabieš,
Ša thäx̌a velira i Žumiŋ Aqtola;
Ieqqina lecira bexiču va navqhax́,
I ghaliŋ palkonag cu Žumiŋ Aqtolas,

— „X̌o Dala ma vaj-a x̌o noxčijŋ žimiŋ khant!
X̌äkmišna doš dicaŋ ša märšiŋ vaxitax́,
Girdanca va dustuš khajŋ axča lur x̌una.
Jiezarna doš dicaŋ märšiŋ ax́ vaxitax́,

Из фондов Российской национальной библиотеки

Cu soǩca va dustuš chieŋ dešij lur ǩuna“,
Oluš lieŋ velira i ghaliŋ palkonag.

— „Girdanca va dustuš khajŋ axča va deci,
Cu soǩca va dustuš chieŋ dešij va deci,
Ǩaŋ gorga va korta dieghaxa qhastabar“,
Boxuš dieghax bäqqi tav palkongaŋ va korta.

Lerg läcna badi tav palkongaŋ va korta,
Qheniču Žumina ša byärgi va gajtaŋ:—
—„Hara bu va ǩuna šieŋ qheniŋ va Žuma,
Aǩ šiega bicina palkongaŋ va korta“.

Bäqqina va bajči palkongaŋ va korta,
Ša ǩala iqqira i qheniŋ va Žuma.
Thaqqa ǩala iqqira i Zajtaŋ Šixmirza,
Ǩalxa Deli väqqina, thäǩa šäš hittina,
Šäš lietaŋ bülira i tajna va khentij,
Cu Deliŋ mostughijx döxnaču va dinaǩ.

Cu Deliŋ mostughijŋ themiŋ ka va jöxna,
Qu dikču va khentijŋ themiŋ ka va jälla,
Vieŋ viezarg va vina šiliŋ daqha va dina,
Palkongaŋ va korta chiet dina bäqqina,
Dojŋ üxuŋ va čoko buxkuršca siecajieš,
Šajŋ üxuŋ va čoko döxkuršca siecajieš,
Ca bissal va čevniš šajŋ doghmiex va xilla,
Juqqhiera ma qhästi i dikiŋ va khentij.

Cu čevniŋ xolulla šäš bišaŋ ca tarluš,
Xavxaču va metta siel xalaŋ bišina,
Šäš parghat bevlira i tajna va khentij.

Šixmirziŋ dottagha i qhorzuŋ va epsir,
Cu örsijŋ lörašlaǩ gavzaŋ lor va xilla,
Dogux ǩizaŋ veli tav cu dikču khentišna.

Qöllinču va Dala cüniŋ küg tadina,
Virzina ghättina i tajna qo khanat,
Šäš vaxaŋ xiira merziču biezamca.
Va vadaŋ miel lu'čuŋ üduš sa xodila,
Va lataŋ miel lu'čuŋ letiš ka jolila.

Ингушская республиканская национальная библиотека
Инв. № 1533.

7894

Чеч.
3-463

ЧЕЧНАРОБРАЗ.

НАЖАЕВ и ИБРИЕВ

„ЧЕЧЕНСКИЕ ПЕСНИ"

Грозный. Типография Чечгазеты „Sierlo"

Чечлито № 16. Тираж 1500.

Из фондов Российской национальной библиотеки

1-2405315

Чеч.
3-463

Из фондов Российской национальной библиотеки